

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ખુબચંદ અને અન્યો

વિરૂધ્ધ

રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય

૨૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૬

[મુખ્ય ન્યાયાધીશ કે. સુબ્બા રાવ અને ન્યાયમૂર્તિ જે. એમ. શેલત]

રાજસ્થાન જમીન સંપાદન અધિનિયમ (૨૪/૧૯૫૩), કલમ ૪ અને

૫ (૨)–વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ કલમ ૪ હેઠળ સૂચનાના સારની જાહેર

સૂચના આપવી-ફરજિયાત.

૧૯૫૭માં, રાજસ્થાન સરકારે રાજસ્થાન જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૯૫૩ની કલમ ૪ હેઠળ જાહેરનામું પ્રકાશિત કર્યું હતું, જેની અસર એ હતી કે અપીલકર્તાઓની જમીન જાહેર હેતુ માટે જરૂરી હતી.જોકે, કલમ ૪ (૧) મુજબ જરૂરી હોય તેવા વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ કલેક્ટર દ્વારા જાહેર કરવામાં આવનારી જાહેર સૂચનાની જાહેર સૂચના આપવામાં આવી ન હતી.જાન્યુઆરી ૧૯૫૮ અને ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૯માં, કાયદાની અનુક્રમે કલમ ૫ (૨) અને ૬ હેઠળની સૂચનાઓ સ્થાનિક રાજપત્રમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ, આ કાયદા હેઠળ કલેક્ટરના કાર્યો કરવા માટે સરકાર દ્વારા નિયુક્ત અધિકારીએ જૂન ૧૯૫૯ના સરકારી જાહેરનામા છતાં સંપાદનની કાર્યવાહી ચાલુ રાખી હતી, જેમાં તે કાર્યો કરવા માટે અન્ય અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.અપીલકર્તાઓએ તેમના અધિકારક્ષેત્ર પર

સવાલ ઉઠાવતા વાંધાઓ દાખલ કર્યા અને કાર્યવાહીમાં ભાગ લેવાનું બંધ કરી દીધું.૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૫૯ના રોજ, એકપક્ષીય પૂછપરછ કર્યા પછી, અધિકારીએ નિર્ણય આપ્યો, અને ૨૭મી જૂન, ૧૯૬૦ના રોજ, તેમણે પ્રથમને હટાવીને બીજો નિર્ણય આપ્યો.અપીલકર્તાઓને સપ્ટેમ્બર ૧૯૬૦માં નિર્ણય વિશે જાણ થઈ હતી.ઓક્ટોબર ૧૯૬૦ માં, તેમણે કલમ ૨૨૬ હેઠળ એક અરજી દાખલ કરી હતી, જેમાં કાર્યવાહીની માન્યતાને પડકારવામાં આવી હતી, અન્ય આધારો સાથે, કે વિસ્તારના અનુકૂળ સ્થળોએ કલમ ૪ (૧) હેઠળ જાહેર નોટિસ આપવાની જરૂરિયાત ફરજિયાત હતી, અને તેનું પાલન ન કરવામાં આવ્યું હોવાથી, સમગ્ર સંપાદન કાર્યવાહી રદબાતલ હતી.ઉચ્ચ અદાલતે દલીલ સાથે સંમતિ દર્શાવી હતી પરંતુ વિલંબિત તબક્કે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવાના આધારે અરજીને ફગાવી દીધી હતી.

ઠેરવ્યુ :(i) પેટા-કલમ ૪ (૧) ની જોગવાઈ, જેમાં જાહેર નોટિસની

જરૂર હતી તે ફરજિયાત હતી અને તેનું પાલન ન કરવું એ સમગ્ર સંપાદન કાર્યવાહી માટે ઘાતક હતું.[૧૨૫ એચ]

કલમ ૪ (૧) કહે છે કે કલેક્ટર ઉપરોક્ત વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ આવી સૂચનાના સારની જાહેર સૂચના આપશે.જો "વિલ"શબ્દનો અર્થ "મે"તરીકે કરવામાં આવે તો પેટા-કલમનો ઉદ્દેશ નિષ્ફળ જશે.જેનો હેતુ તે વ્યક્તિને જાણ કરવાનો છે કે જેની જમીન હસ્તગત કરવાની માંગ કરવામાં આવી રહી છે, અધિકારીનો જમીનમાં પ્રવેશ કરવાનો ઇરાદો.કલમ ૪ (૨) હેઠળ, આવી નોટિસ પ્રવેશની શક્તિનો ઉપયોગ કરવા માટે જરૂરી શરત છે અને શરતનું પાલન ન કરવાથી અધિકારી અથવા તેના નોકરોના પ્રવેશને ગેરકાયદેસર બનાવે છે.[૧૨૫ જી એફ-એચ]

હકીકત એ છે કે માલિકને કલમ ૫ (૨) હેઠળ ઇચ્છિત સંપાદનની વિગતોની નોટિસ હોઈ શકે છે, તે કલમ ૪ ના હેતુને પૂર્ણ કરતી નથી. કલમ ૫

(૨) હેઠળ નોટિસ માટે અધિકારી જમીનમાં પ્રવેશ કરે છે અને કલમ ૪ માં

ઉલ્લેખિત વિગતો રજૂ કરે છે.[૧૨૫ C]

બાબુ બાકર્યા ઠાકુર વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે, [૧૯૬૧] ૧ એસ. સી.

આર. ૧૨૮, સમજાવે છે.

(ii) ઉચ્ચ અદાલતે હકીકતો પર એવું માનીને ભૂલ કરી હતી કે તેના

અધિકારક્ષેત્રને લાગુ કરવામાં અતિશય વિલંબ થયો હતો.[૧૨૭ ડી]

દીવાની અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર : સિવિલ અપીલ નંબર ૮૫/૧૯૬૪,

ડી. બી. સિવિલ રિટ પિટિશન નંબર ૪૧૦/૧૯૬૦ માં રાજસ્થાન

હાઈકોર્ટના ૧૭ એપ્રિલ, ૧૯૬૩ના ચુકાદા અને આદેશ સામે અપીલ.

અપીલકર્તા વતી સરજૂ પ્રસાદ અને એ. જી. રત્નાપારખી.

જી. સી. કાસલીવાલ, રાજસ્થાન રાજ્યના મહાધિવક્તા.પ્રતિવાદીઓ
માટે બી. પી. મહેશ્વરી અને આર. એન. સચથે.

મુખ્ય ન્યાયાધીશ સુબ્બા રાવે ચુકાદો આપ્યો હતો.

પ્રમાણપત્ર દ્વારા આ અપીલ જોધપુર ખાતેની રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના
ચુકાદા સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, જેમાં બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ
અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને ફગાવી દેવામાં આવી
છે.

સંબંધિત હકીકતો ટૂંકમાં કહી શકાય.૧૦ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૮ના રોજ
નોંધાયેલા વેચાણ ખત દ્વારા, અપીલકર્તાઓએ રાજસ્થાન રાજ્યના
હનુમાનગઢ તાલુકામાં સંગરિયા ગામમાં આવેલી જમીન ખરીદી હતી, જે

ખસરા નંબર ૧૫૮ અને ૧૮૨/૨ માં આવેલી હતી.૧૪ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૭ના રોજ રાજસ્થાન સરકારે રાજસ્થાન જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૯૫૩ની કલમ ૪ હેઠળ ૧૯ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૬ના રોજ જાહેરનામું નંબર ૭ (૧૦૪) રેવ/(એ) પ્રકાશિત કર્યું હતું, જેને હવે પછી અધિનિયમ કહેવામાં આવે છે, જેની અસર એ હતી કે આ જમીન, અન્ય લોકો સાથે, ટાઉનશીપ અને બગીચાઓ નાખવાના જાહેર હેતુ માટે જરૂરી હતી અથવા જરૂરી હોવાની શક્યતા હતી.૯ જાન્યુઆરી, ૧૯૫૮ના રોજ કાયદાની કલમ ૫ (૨) હેઠળ રાજસ્થાન ગેઝેટમાં અન્ય એક જાહેરનામું પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું. ૩ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૮ના રોજ આ જમીનના સંદર્ભમાં કાયદાની કલમ ૬ હેઠળ વધુ એક જાહેરનામું રાજસ્થાન ગેઝેટમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું.રાજસ્થાન સરકારે કાયદાની કલમ ૩ (સી) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ૧૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૫ના રોજ એક જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું, જેમાં હનુમાનગઢ ખાતે મુખ્ય મથક સાથે સુરતગઢ વિભાગના ઉપનિવેશીકરણના નાયબ

નિયામકની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, જેથી તેઓ તેમના અધિકારક્ષેત્રની સ્થાનિક હદમાં આ કાયદા હેઠળ કલેક્ટરના કાર્યો કરી શકે.૩૦ જુલાઈ, ૧૯૫૯ના રોજ ઉપરોક્ત સરકારે ૪ જૂન, ૧૯૫૯ના રોજ અગાઉના જાહેરનામામાં ફેરફાર કરીને વસાહતીકરણના નાયબ નિયામકની નિમણૂક કરતું જાહેરનામું પ્રકાશિત કર્યું હતું.રાજસ્થાન કેનાલ પ્રોજેક્ટ, જેનું મુખ્ય મથક બીકાનેરમાં છે, તે ગંગાનગર, બીકાનેર અને જેસલમેર જિલ્લાઓમાં ઉપરોક્ત કાર્યો કરશે.ઉપરોક્ત સૂચના હોવા છતાં, સુરતગઢના વસાહતીકરણના નાયબ નિર્દેશકે આ કાયદા હેઠળના કાર્યોનો ઉપયોગ કરીને સંપાદનની કાર્યવાહી ચાલુ રાખી હતી.અપીલકર્તાઓએ તપાસ સાથે આગળ વધવા માટે ઉપરોક્ત નાયબ નિયામકના અધિકારક્ષેત્ર પર સવાલ ઉઠાવતા વાંધાઓ દાખલ કર્યા હતા અને ત્યારબાદ તેઓએ કાર્યવાહીમાં ભાગ લીધો ન હતો.૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૯ના રોજ, એકપક્ષીય પૂછપરછ કર્યા પછી, ઉપરોક્ત નાયબ નિર્દેશકે એક નિર્ણય આપ્યો હતો, જેને સંદર્ભની સુવિધા માટે

નિર્ણય નંબર ૧ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.આ ચુકાદામાં અપીલકર્તાની જમીનની કિંમત ૬૧૪ રૂપિયા પ્રતિ વીધા હતી.પરંતુ, ૨૭ જૂન, ૧૯૬૦ના રોજ ઉપરોક્ત નાયબ કલેક્ટરે બીજો નિર્ણય આપ્યો, જેને હવે પછી નિર્ણય નંબર ૨ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, જેમાં નિર્ણય નંબર ૧ને રદ રાખ્યો હતો અને અપીલકર્તાઓની જમીનને ૬૧૪ રૂપિયા પ્રતિ વીધાને બદલે ૪૪૨ રૂપિયાના દરે વળતર આપ્યું હતું.અપીલકર્તાઓએ ઉપરોક્ત કાર્યવાહીની માન્યતાને પડકારતી રાજસ્થાન હાઈકોર્ટમાં રિટ અરજી દાખલ કરી હતી.

ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ પક્ષકારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોને સ્પષ્ટ કરવાની જરૂર નથી કારણ કે તે તેના દ્વારા આપવામાં આવેલા નીચેના તારણો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે:(૧) અધિનિયમની કલમ ૪ની જોગવાઈ, એટલે કે, વિવાદગ્રસ્ત જમીનના વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ જાહેર સૂચના આપવી ફરજિયાત છે અને જમીન સંપાદન અધિકારીએ તેનું પાલન કર્યું

નથી; પરંતુ તે સંબંધમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાને વિલંબિત કરવામાં આવ્યો હોવાથી તે તબક્કે તેને લેવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી.(૨) રાજસ્થાન સરકાર દ્વારા સુરતગઢ વિભાગના વસાહતીકરણના નાયબ નિયામકને આ કાયદા હેઠળ જમીન સંપાદન અધિકારીની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે આપવામાં આવેલા નિર્દેશને ૪ જૂન, ૧૯૫૯ના રોજ જાહેરનામા દ્વારા સ્પષ્ટ રીતે અથવા જરૂરી સૂચિતાર્થ દ્વારા પાછો ખેંચવામાં આવ્યો ન હતો, જેના દ્વારા રાજસ્થાન કેનાલ પ્રોજેક્ટના વસાહતીકરણના નાયબ નિયામકને તેમાં ઉલ્લેખિત ત્રણ જિલ્લાઓમાં કલેક્ટરના કાર્યોને પૂર્ણ કરવા માટે અધિકૃત કરવામાં આવ્યા હતા.(૩) ૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૯ના રોજનો નિર્ણય નંબર ૧, જે ખસરા નંબર ૧૫૮ સાથે સંબંધિત હતો તે અંતિમ બની ગયો હતો અને તેને ઉપરોક્ત ખસરા નંબરના સંદર્ભમાં નિર્ણય નંબર ૨ દ્વારા બદલી શકાયો ન હતો.હકીકતમાં, ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે બંને નિર્ણય માન્ય છે પરંતુ નિર્ણય નંબર ૨ માત્ર

ખસરા નંબર ૧૮૨/૨ સુધી મર્યાદિત હોવો જોઈએ.પરિણામે, અરજી રદ કરવામાં આવી હતી.એટલે અપીલ કરવામાં આવી છે.

અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે અમારી સમક્ષ નીચેના ત્રણ મુદ્દાઓ ઉઠાવ્યા હતા:- (૧) કાયદાની કલમ ૪ ની ફરજિયાત જોગવાઈનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોવાથી સમગ્ર સંપાદનની કાર્યવાહી રદબાતલ હતી.(૨) વસાહતીકરણના નાયબ નિયામક પછી, રાજસ્થાન કેનાલ પ્રોજેક્ટને ગંગાનગર, બિકાનેર અને જેસલમેર જિલ્લાઓમાં કલેક્ટરના કાર્યો કરવા માટે અધિકૃત કરવામાં આવ્યો હતો, હનુમાનગઢ ખાતે મુખ્ય મથક સાથે સુરતગઢ વિભાગના વસાહતીકરણના નાયબ નિયામક, જેમની અગાઉ ઉપરોક્ત અધિકારક્ષેત્રની સ્થાનિક મર્યાદામાં અધિનિયમ હેઠળ કલેક્ટરના કાર્યો કરવા માટે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, તે તાત્કાલિક સંપાદનના સંદર્ભમાં કાર્યકારી અધિકારી બની ગયા હતા અને તેથી, ત્યારબાદ તેમના

દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી કાર્યવાહી રદબાતલ હતી.(૩) જમીન સંપાદન અધિનિયમ હેઠળ, તે હેઠળ કલેક્ટર જાહેરનામાના સંદર્ભમાં માત્ર એક જ નિર્ણય આપી શકતા હતા અને તેથી, જ્યારે તેમણે જાહેરનામાના સંદર્ભમાં પ્રથમ નિર્ણય આપ્યો ત્યારે તેઓ કાર્યકારી અધિકારી બન્યા હતા અને તેથી, તે જ જાહેરનામાના સંદર્ભમાં તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલ બીજો નિર્ણય રદબાતલ હતો.

રાજસ્થાનના વિદ્વાન મહાધિવક્તાએ ઉપરોક્ત દરેક દલીલોની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવ્યા હતા.અમે સંબંધિત સંદર્ભોમાં તેમની દલીલોની જાહેરાત કરીશું.

કાયદાની કલમ ૪,૫ અને ૫એ વાંચે છે:

"વિભાગ ૪.પ્રારંભિક જાહેરનામું અને તેના પર અધિકારીઓની

સત્તાઓનું પ્રકાશન. –

(૧) જ્યારે પણ સરકારને લાગે કે કોઈ પણ વિસ્તારમાં જમીનની જરૂર છે અથવા કોઈ જાહેર હેતુ માટે તેની જરૂર હોવાની સંભાવના છે, ત્યારે તે અસરનું જાહેરનામું રાજસ્થાન રાજપત્રમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવશે અને કલેક્ટર આવા જાહેરનામાના સારની જાહેર સૂચના ઉપરોક્ત વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ આપવાનું કારણ બનશે.

(૨) તે પછી આ માટે સરકાર દ્વારા સામાન્ય રીતે અથવા વિશેષ રીતે અધિકૃત કોઈ પણ અધિકારી માટે અને તેના સેવકો અને કામદારો માટે તે કાયદેસર રહેશે: –

((ક) આવા વિસ્તારમાં કોઈ પણ જમીન પર પ્રવેશ કરવો અને તેનું

સર્વેક્ષણ કરવું અને તેનું સ્તર લેવું;

(બી) પેટા માટીમાં ખોદવું અથવા ખોદી કાઢવું;

(સી) જમીન આવા હેતુ માટે અનુકૂળ છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે

જરૂરી અન્ય તમામ કાર્યો કરવા;

(ડી) લેવા માટે પ્રસ્તાવિત જમીનની સીમાઓ અને તેના પર

બનાવવા માટે પ્રસ્તાવિત કાર્યની ઇચ્છિત રેખા (જો કોઈ હોય

તો) નક્કી કરવી;

(ઈ) નિશાન મૂકીને અને ખાઈઓ કાપીને આવા સ્તરો, સીમાઓ અને

રેખાઓને ચિહ્નિત કરવી; અને જ્યાં અન્યથા સર્વેક્ષણ પૂર્ણ કરી

શકાતું નથી અને સ્તર લેવામાં આવે છે અને સીમાઓ અને

રેખાઓ ચિહ્નિત કરવામાં આવે છે, ત્યાં કોઈ પણ ઊભા પાક,

વાડ અથવા જંગલના કોઈપણ ભાગને કાપીને દૂર કરવી:

વિભાગ પ.કલેક્ટર દ્વારા અહેવાલ.(૧) કલેક્ટર અથવા આ માટે સરકાર દ્વારા વિશેષ રીતે સત્તા પ્રાપ્ત મહેસૂલ અધિકારી સર્વેક્ષણના પરિણામ, જો કોઈ હોય તો, અને કલમ ૪ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ વર્ણવેલ અને લેવામાં આવેલી અન્ય કામગીરીઓ પરની તેમની ટિપ્પણી સાથે સરકારને અહેવાલ મોકલશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) હેઠળ રજૂ કરવામાં આવેલા અહેવાલને ધ્યાનમાં લીધા પછી અથવા જો આવો કોઈ અહેવાલ પ્રાપ્ત થયો ન હોય તો, કલમ ૪ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યા પછી કોઈપણ સમયે, સરકાર રાજસ્થાન રાજપત્રમાં વધુ જાહેરનામું પ્રકાશિત કરશે, જેમાં કલમ ૪ની ઉપરોક્ત પેટા-કલમ (૧) હેઠળ પહેલેથી જ જાહેર કરવામાં આવેલી જમીનનું પૂરતું વર્ણન આપવામાં આવશે જેથી તેને ઓળખી શકાય અને તે હેતુ કે જેના માટે

તેની જરૂર છે અથવા તેની શક્યતા છે, તેનો અંદાજિત વિસ્તાર અને પરિસ્થિતિ અને જ્યાં જમીનની યોજના બનાવવામાં આવી છે, તે સ્થળ કે જ્યાં આવી યોજનાનું નિરીક્ષણ કરી શકાય છે, અને કલેક્ટર હસ્તગત કરવા માટેની જમીન પર અથવા તેની નજીકના અનુકૂળ સ્થળોએ ઉપરોક્ત વધુ સૂચનાના સારની જાહેર સૂચના આપશે.

વિભાગ પાસે. વાંધાઓની સુનાવણી.--(૧) કલમ ૫ હેઠળ જાહેર હેતુ માટે અથવા કંપની માટે જરૂરી અથવા જરૂરી હોવાની સંભાવના તરીકે સૂચિત કરવામાં આવેલી કોઈપણ જમીનમાં રસ ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિ, જાહેરનામું બહાર પાડ્યાના ત્રીસ દિવસની અંદર, જમીનના સંપાદન અથવા કોઈ પણ જમીનના સંપાદન સામે વાંધો ઉઠાવી શકે છે.

વિદ્વાન મહાધિવક્તાએ દલીલ કરી હતી કે કલમ ૪,૫ અને ૫એ નું

સંયુક્ત વાંચન સૂચવે છે કે કલમ ૪ ના બીજા ભાગમાં જે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે કે કલેક્ટર ઉપરોક્ત વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ જાહેર સૂચનાના સારની જાહેર સૂચના આપશે તે માત્ર માર્ગદર્શક હતી. તેમણે ધ્યાન દોર્યું હતું કે કલમ ૪માં સામાન્ય શરતોમાં માત્ર એક જાહેરનામું જ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું છે અને કલમ ૫ (૨) હેઠળ, કલેક્ટરે જરૂરી વિગતોની ખાતરી કર્યા પછી, સરકારે નવી જાહેરનામું બહાર પાડવું પડ્યું હતું, જેમાં એક યોજના સાથે હસ્તગત કરવાના હેતુવાળી જમીનનું પૂરતું વર્ણન આપવું પડ્યું હતું, જો એક યોજના બનાવવામાં આવી હતી, અને હસ્તગત કરવાની જમીન પર અથવા તેની નજીકના અનુકૂળ સ્થળોએ ઉપરોક્ત જાહેરનામાના સાર વિશે જાહેર સૂચના પણ આપવી પડી હતી. કાયદા દ્વારા બે સૂચનાઓ પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી—એક સામાન્ય શરતોમાં અને બીજી સ્પષ્ટીકરણો સાથે—અને બંને સૂચનાઓ પ્રકાશિત થવી જોઈએ અને તેમના સારને અનુકૂળ સ્થળોએ સૂચિત કરવો જોઈએ, દલીલ આગળ વધી, કે કલમ ૪ હેઠળ ઉપરોક્ત

વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ જાહેર સૂચના આપવાની સૂચના માત્ર માર્ગદર્શક હતી, કારણ કે પક્ષ પછીની સૂચના હેઠળ વધુ સારી વિગતો મેળવશે અને આમ તે કોઈ પણ રીતે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત રહેશે નહીં.

આ દલીલ હાઈકોર્ટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી ન હતી, અને અમારા મતે, યોગ્ય છે.સરકારને ફરજિયાતપણે જમીન હસ્તગત કરવાની સત્તા આપતી કાયદાની જોગવાઈઓનો કડક અર્થ કાઢવામાં આવશે.કલમ ૪ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે કે કલેક્ટર ઉપરોક્ત વિસ્તારમાં અનુકૂળ સ્થળોએ આવી સૂચનાના સારની જાહેર સૂચના આપશે.શરતોમાં જોગવાઈ ફરજિયાત છે.નિઃશંકપણે, અમુક સંજોગોમાં, "ચાલશે"શબ્દનો અર્થ "મે"તરીકે થાય છે."રહેશે"શબ્દ તેના સામાન્ય મહત્વમાં ફરજિયાત છે અને અદાલત સામાન્ય રીતે તે શબ્દને તે અર્થઘટન આપશે સિવાય કે આવા અર્થઘટન કેટલાક વાહિયાત અથવા અસુવિધાજનક પરિણામ તરફ દોરી જાય અથવા કાયદાના

અન્ય ભાગોમાંથી એકત્રિત કરવાના વિધાનસભાના ઉદ્દેશથી અલગ હોય.

ઉપરોક્ત અભિવ્યક્તિનું નિર્માણ ચોક્કસ કાયદાની જોગવાઈઓ, જે સેટિંગમાં અભિવ્યક્તિ દેખાય છે, જે હેતુ માટે દિશા આપવામાં આવી છે, દિશાના ઉલ્લંઘનથી જે પરિણામો આવશે અને આવા અન્ય વિચારણાઓ પર આધાર રાખે છે.કલમ ૪ માં જણાવેલી દિશામાં અંતર્ગતનો હેતુ સ્પષ્ટ છે.કાયદાની કલમ ૪ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ, આવી નોટિસ આપવામાં આવ્યા પછી, તે વતી સરકાર દ્વારા અધિકૃત અધિકારી જમીનમાં પ્રવેશ કરી શકે છે અને તે હેઠળ નિર્ધારિત રીતે માલિકના કબજામાં દખલ કરી શકે છે.વિધાનસભાએ વિચાર્યું કે તે એકદમ જરૂરી છે કે આવા અધિકારી બીજાની જમીનમાં પ્રવેશ કરી શકે તે પહેલાં, તેના માલિકને ઇચ્છિત પ્રવેશની સ્પષ્ટ સૂચના હોવી જોઈએ.હકીકત એ છે કે માલિકને કલમ ૫ (૨) હેઠળ ઇચ્છિત સંપાદનની વિગતોની નોટિસ હોઈ શકે છે, જે કલમ ૪ ના હેતુને પૂર્ણ કરતી નથી, કારણ કે આવી નોટિસ યોગ્ય અધિકારી અથવા અધિકારીઓ જમીનમાં પ્રવેશ કરે

અને કલમ ૪ માં ઉલ્લેખિત વિગતો રજૂ કરે તે પછી આપવામાં આવશે.બે વિભાગોના ઉદ્દેશો અલગ છે:એક વિભાગનો ઉદ્દેશ એ વ્યક્તિને જાણ કરવાનો છે કે જેની જમીન હસ્તગત કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે, તે પહેલાં અધિકારી તેની જમીનમાં પ્રવેશવાનો ઇરાદો ધરાવે છે અને બીજાનો હેતુ તેને હસ્તગત કરવા માંગવામાં આવેલી જમીનની વિગતો જાણવામાં સક્ષમ બનાવવાનો છે.જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ (૧૮૯૪નો કેન્દ્રીય અધિનિયમ ૧) માં કાયદાની કલમ ૫ (૨) ને અનુરૂપ કોઈ કલમ નથી. ખરેખર, અધિનિયમની કલમ પની પેટા-કલમ (૨) ને ૧૯૬૦ના અધિનિયમ ૧૫ દ્વારા બાકાત રાખવામાં આવી હતી અને કલમ ૫એમાં યોગ્ય સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો જેથી આ જોગવાઈને ૧૮૯૪ના કેન્દ્રીય અધિનિયમ ૧ની જોગવાઈઓને અનુરૂપ બનાવી શકાય.ઉપરોક્ત સુધારા પછી બાંધકામના પ્રશ્ન પર જે પણ કહી શકાય-જેના પર અમે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરતા નથી-સુધારા પહેલાં, કલમ ૪ અને ૫ (૨) નો હેતુ વિવિધ હેતુઓ પૂરા

કરવાનો હતો.

ખરેખર, કાયદાની કલમ ૪ (૨) ના શબ્દો સમાન નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે.તે કહે છે, "તે પછી આ માટે સરકાર દ્વારા સામાન્ય રીતે અથવા વિશેષ રીતે અધિકૃત કોઈપણ અધિકારી માટે અને તેના સેવકો અને કામદારો માટે આવા વિસ્તારમાં કોઈપણ જમીન પર પ્રવેશ કરવો અને સર્વેક્ષણ કરવું અને તેનું સ્તર લેવું કાયદેસર રહેશે"."તે પછી"અને "કાયદેસર રહેશે"અભિવ્યક્તિઓ સૂચવે છે કે જ્યાં સુધી આવી જાહેર સૂચના આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અધિકારી અથવા તેના નોકરો જમીનમાં પ્રવેશ કરી શકતા નથી.પ્રવેશની શક્તિનો ઉપયોગ કરવા માટે તે એક જરૂરી શરત છે.ઉપરોક્ત શરતનું પાલન ન કરવું એ અધિકારી અથવા તેના નોકરોના પ્રવેશને ગેરકાયદેસર બનાવે છે.પેટા-કલમ (૨) ની સ્પષ્ટ શરતો પર, અધિકારી અથવા તેના નોકરો હસ્તગત કરવા માટેની જમીનમાં ત્યારે જ પ્રવેશી શકે છે

જ્યારે તે શરતનું પાલન કરવામાં આવે.જો તેનું પાલન કરવામાં ન આવે તો, તે અથવા તેના સેવકો કલમ ૪ (૨) હેઠળ પ્રવેશની શક્તિનો ઉપયોગ કરી શકતા નથી, પરિણામે જો "ચાલશે"અભિવ્યક્તિનો અર્થ "મે"તરીકે કરવામાં આવે, તો પેટા-કલમનો ઉદ્દેશ જ નિષ્ફળ જશે.તેથી કાયદાકીય હેતુ સ્પષ્ટ છે, એટલે કે, જાહેર સૂચના આપવી ફરજિયાત છે.જો એમ હોય તો, ઉપરોક્ત ફરજિયાત નિર્દેશનું પાલન કર્યા વિના કલમ ૪ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામું રદબાતલ થશે અને તે મુજબ લેવામાં આવેલી જમીન સંપાદનની કાર્યવાહી પણ સમાન રીતે રદબાતલ થશે.

બાબુ બાકર્યા ઠાકુર વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે કેસમાં¹ આ અદાલતના નિર્ણય પર વિદ્વાન મહાધિવક્તા દ્વારા ભાર મૂકવામાં આવે છે.ત્યાં, કલમ ૪ હેઠળના જાહેરનામામાં ખાસ એવું કહેવામાં આવ્યું ન હતું કે જે જમીન હસ્તગત કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી તે જાહેર હેતુ માટે જરૂરી હતી, પરંતુ તેમાં

1 [૧૯૬૧] ૧ એસ.સી.આર. ૧૨૮, ૧૪૦

તે હેતુ અંગે જરૂરી વિગતો આપવામાં આવી હતી કે જેના માટે જમીન હસ્તગત કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે "જાહેર હેતુ"અભિવ્યક્તિનો ઉલ્લેખ ન કરવાથી જાહેરનામું અમાન્ય બન્યું હતું.દલીલ સાથે વ્યવહાર કરતા, આ અદાલતે અવલોકન કર્યું:

"કલમ ૪ હેઠળ જે માત્ર દરખાસ્ત હતી તે અધિનિયમ હેઠળ સંપાદન માટેની ચોક્કસ કાર્યવાહીનો વિષય બની જાય છે. તેથી, એવું કહેવું સાચું નથી કે કલમ ૪ હેઠળની સૂચનામાં કોઈ ખામી કાર્યવાહીની માન્યતા માટે ઘાતક છે, ખાસ કરીને જ્યારે સંપાદન કંપની માટે હોય અને કાયદાની કલમ ૪ હેઠળની સૂચના પછી જરૂરી રીતે કલમ ૫ એ અથવા કલમ ૪૦ હેઠળ હેતુની તપાસ કરવી પડે.

તે કિસ્સામાં નોટિસને અમાન્ય બનાવવા માટે ઔપચારિક ખામી પર આધાર રાખવાની માંગ કરવામાં આવી હતી અને આ અદાલતે દલીલ સ્વીકારી ન

હતી.પરંતુ તે સ્થિતિ માટે સત્તાધિકારી ન હોઈ શકે કે, જો કલમ ૪ દ્વારા સૂચવ્યા મુજબ જાહેર સૂચનાની જાહેર સૂચના આપવામાં ન આવી હોય, તો તેને અવગણી શકાય છે.તે વિભાગને ફરીથી લખશે.

શ્રીમતી સોમવંતી વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય કેસમાં^૨ આ અદાલતનો નિર્ણય પણ મુદ્દાની બહાર છે.તેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૬ હેઠળની સૂચના કલમ ૪ હેઠળની સૂચનાને સફળ બનાવવી જોઈએ અને તે રાજપત્રના સમાન અંકમાં કાયદેસર રીતે પ્રકાશિત કરી શકાતી નથી.તે દલીલ સાથે વ્યવહાર કરતા, આ અદાલતે અવલોકન કર્યું:

"અમારી સામેના કેસમાં કલમ ૪ (૧) હેઠળ પ્રારંભિક ઘોષણા

૧૮ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૧ના રોજ કરવામાં આવી હતી અને ૧૯ ઓગસ્ટ,

૧૯૬૧ના રોજ સરકારના સંતોષની ઘોષણા કરવામાં આવી હતી, જોકે

૨ [૧૯૬૩] ૨ એસ.સી.આર : ૭૭૪, ૮૨૩, ૮૨૨.

તે બંને ૨૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૧ના રાજપત્રમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા.પ્રારંભિક ઘોષણા તેમજ અનુગામી ઘોષણા બંને કાયદા દ્વારા સત્તાવાર રાજપત્રમાં પ્રકાશિત થવી જરૂરી છે.પરંતુ કાયદો કલમ ૪ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામાના પૂર્વ પ્રકાશનને કલમ ૬ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામાના પ્રકાશનની પૂર્વશરત નથી બનાવતો.

આ આધાર પર દલીલને નકારી કાઢવામાં આવી હતી.આ નિર્ણયની આપણી સામે ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દા પર પણ કોઈ અસર નથી.ખરેખર, ચુકાદા દરમિયાન આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલું નીચેનું નિરીક્ષણ, અમુક હદ સુધી, પ્રતિવાદીની દલીલની વિરુદ્ધ જાય છે:

"કલમ ૪ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામું એ કલમ ૬ની

પેટા-કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડવાની પૂર્વશરત છે.

વર્તમાન કેસમાં, ઉચ્ચ અદાલતે, જેમ કે અમે અગાઉ વ્યક્ત કર્યું છે કે જાહેર નોટિસ માટેની જોગવાઈ ફરજિયાત હતી પરંતુ તે વિલંબિત હોવાના આધારે વાંધાને નામંજૂર કરી હતી.આપણને આ તર્કની કદર કરવી મુશ્કેલ લાગે છે.આ એવો કેસ નથી કે જેમાં ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રમાં પોતાની જાતને રજૂ કરનાર પક્ષે જ્યારે નિર્ણય તેની વિરુદ્ધ ગયો ત્યારે અધિકારક્ષેત્રની ખામીની અરજી કરી હતી; પરંતુ આ એક એવો કેસ છે જેમાં અપીલકર્તાઓએ શરૂઆતથી જ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્ર પર સવાલ ઉઠાવ્યા હતા અને કાર્યવાહીમાં ભાગ લેવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.જોકે કલમ ૪ હેઠળની સૂચના ૧૪ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૭ના રોજ રાજસ્થાન ગેઝેટમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી, નિર્ણય નંબર ૧ ૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૯ના રોજ અને નિર્ણય નંબર ૨ ૨૭ જૂન, ૧૯૬૦ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો.અપીલકર્તાઓનું કહેવું છે કે તેમને ખબર પડી કે નિર્ણયો ૧૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૦ના રોજ જ આપવામાં આવ્યા

હતા અને તેમણે ૨૬ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૦ના રોજ અરજી દાખલ કરી હતી.તેથી, એવું ન કહી શકાય કે એવો અતિશય વિલંબ થયો હતો કે જે અપીલકર્તાઓને બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાથી અટકાવે.

આ દ્રષ્ટિકોણમાં, અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન સલાહકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા અન્ય બે પ્રશ્નો પર અમારો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવો જરૂરી નથી.

પરિણામે, અપીલકર્તાઓ પ્રતિવાદીઓને ઉપરોક્ત બે નિર્ણયોને અમલમાં મૂકવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાની રિટ માટે હકદાર રહેશે.ઉચ્ચ ન્યાયાલયના આદેશને રદ કરવામાં આવે છે અને અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીને અહીં અને નીચેની અદાલતમાં ખર્ચ સાથે મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

વીપીએસ.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.